

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ιω. Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Περγάμου, *Η κτίση ως ευχαριστία*, Αθήνα 1992, σ. 123.

Στο μικρό αυτό βιβλίο ο συγγραφέας προσεγγίζει το οικολογικό πρόβλημα από την ιδιαίτερη οπτική της ορθόδοξης θεολογίας. Το βιβλίο περιλαμβάνει σε ελληνική μετάφραση τρεις διαλέξεις που δόθηκαν στο King's College και αρχικώς δημοσιεύθηκαν στο King's Theological Review. Ως εισαγωγικό κείμενο έχει προταθεί ένα παλαιότερο κείμενο «Η ευχαριστιακή θεώρηση του κόσμου και ο σύγχρονος άνθρωπος» (Χριστιανικό συμπόσιο Α', σσ. 183-190).

Στον πρόλογο ήδη φαίνεται ότι ο συγγραφέας παρουσιάζει μια άλλη πτυχή του προβλήματος: «Όσοι τυχόν αφήνουν το ζήτημα αυτό στην επέμβαση του Θεού και μόνον, παραβλέπουν και υποτιμούν τη σημασία της ανθρώπινης ελευθερίας και ευθύνης. Ο Θεός θα απαιτήσει λόγον από τους ανθρώπους για την τύχη του υλικού κόσμου, τον οποίο τους έχει παραδώσει εργάζεσθαι και φυλάσσειν».

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο τονίζεται η ευχαριστιακή πράξη, η οποία δεν έχει σχέση με ηθικές επιταγές και στην οποία ανακεφαλαιώνεται το μυστήριο της σωτηρίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει δύο καίριες για την κατανόηση του προβλήματος απόψεις: πρώτον, ο άνθρωπος είναι ανώτερος σε σύγκριση με την υπόλοιπη δημιουργία όχι λόγω της λογικής αλλά της δυνατότητάς του «κοινωνείν» με την οποία μπορεί να ξεπεράσει την ατομικότητα και να «αναφερθεί» στον δημιουργό του. Δεύτερον, η έννοια της ιερωσύνης πρέπει να ταυτιστεί με την έννοια της «προσφοράς», χωρίς να έχει αρνητικό περιεχόμενο. Ο άνθρωπος είναι σε θετική σχέση με την φύση.

Στο τρίτο κεφάλαιο επισημαίνει ότι το οικολογικό πρόβλημα δεν μπορεί να εξετάζεται ερήμην της θεολογίας. Ο φυσικός κτιστός κόσμος δεν έχει καμία φυσική δυνατότητα σωτηρίας, διότι δεν υπάρχει φυσική συγγένεια ανάμεσα στο δημιουργό και στην δημιουργία. Η θέση του ανθρώπου είναι καίριας σημασίας.

Στο τελευταίο κεφάλαιο τονίζεται η «ιερωσύνη» του ανθρώπου ως η αναφορά του κόσμου στο θεό από τον άνθρωπο. Η έλλειψη της ιερότητας της φύσεως έχει ως αποτέλεσμα την οικολογική κρίση. Ο άνθρωπος ως πρόσωπο πρέπει να φέρει τον απρόσωπο κόσμο σε κοινωνία με τον Θεό.

Οι ιδιαιτέρως σημαντικές απόψεις που μάλιστα εκτίθενται χωρίς παραπομπές και υποσημειώσεις καθιστούν το βιβλίο λίαν ενδιαφέρον. Μια εκτενέστερη μορφή των απόψεων μπορεί να διασκεδάσει οποιεσδήποτε αντιρρήσεις και παρερμηνείες.

Γενικώς μπορεί να παρατηρηθεί ότι «η κτίση δεν ζητάει από μας ούτε λατρεία ούτε περιφρόνηση, ζητάει να είμαστε άνθρωποι και να επιδιώκουμε την επιστροφή στο κατά

φύσιν, δηλαδή στο να ζούμε ως κατά χάριν θεοί. Και θα είμαστε κύριοι της κτίσης με το να γίνουμε υπηρέτες της κτίσης», όπως έχει επισημάνει σύγχρονος αγιορείτης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΑΛΤΑΣ
ΑΘΗΝΑ

Η Π. Νικολούδη, *Έρως και Λόγος. Το ομηρικό «διαλέγεσθαι» πρώτη ύλη της διαλεκτικής*, Εκδ. Ροές-Δοκίμια, Αθήνα 1991, σελ. 184.

«Ο κόσμος ομίλησε με το ελληνικό λέγειν και το ελληνικό λέγειν με το ομηρικό διαλέγομαι. Και αυτό που είπε ο κόσμος και ο άνθρωπος με το λέγειν αυτό είναι ότι το Είναι είναι Λόγος και ο Λόγος Έρως». Στο παραπάνω απόσπασμα του βιβλίου εμπλέκονται έννοιες σημαντικές που η σχέση τους μπορεί να προκαλέσει απορία και ενδιαφέρον. Πώς ο Έρως σχετίζεται με τον Λόγο, πώς ο Λόγος με το Είναι και το λέγειν πώς το λέγειν με το διαλέγομαι;

Η αποδεικτική συλλογιστική πορεία του συσχετισμού των ανωτέρω όρων που βασίζεται κυρίως στην χρονική-ετυμολογική εξέλιξη του λέγω με εκκίνηση και πρώτη ύλη τον Όμηρο, κατανέμεται σε τρία κεφάλαια με τους εξής τίτλους:

A. Το «σημαντικό» υπέδαφος του «διαλέγεσθαι» (9-104)

B. Το «διαλέγεσθαι» ως γλωσσικό υλικό. Μία πρώτη αντίληψη της διαλεκτικής (105-160).

Γ. Το «λέγειν» του «διαλέγεσθαι» ως επιστημολογικό γεγονός (161-184).

Στον Πρόλογο (5-8) ο συγγραφέας εισάγει τον αναγνώστη στην γενική προβληματική του με νύξεις για την λεκτική εννοιολογική παρουσία του λόγου και της διαλεκτικής στην ελληνική γλώσσα (Ηράκλειτος, Παρμενίδης, Όμηρος, Πλάτων) και ένα σοβαρό ερώτημα: γιατί το διαλέγομαι χρησιμοποιείται αποκλειστικά σε 5 μόνο χωρία της Ιλιάδας. Επίσης, στους σημαντικούς στόχους του συγγραφέα εντάσσεται και η σύγκριση της ελληνικής με την ευρωπαϊκή (γερμανική κυρίως) διαλεκτική, σύγκριση από την οποία θα αναδυθεί η πρώτη ως ερωτική συμφωνία ζωής ενώ η δεύτερη ως Διαλεκτική Θανάτου.

Το πρώτο κεφάλαιο, που είναι και το εκτενέστερο, ασχολείται με την ιστορία του ελληνικού λέγω με αφετηρία τον Όμηρο: παρουσιάζονται αποσπάσματα που δεικνύουν πως το λέγω με τη σειρά που εμφανίζεται στην Ιλιάδα έχει τις ακόλουθες σημασίες: 1) διαλέγω, ξεχωρίζω; 2) πλαγιάζω, ξαπλώνω να κοιμηθώ, 3) συγκεντρώνω, συνάγω, μαζεύω, 4) ομιλώ, διηγούμαι, εξιστορώ, μια σαφής ετυμολογική εξέλιξη από την διανεμητικού και λογιστικού χαρακτήρα σημασία στην δηλωτική και εξαγγελτική ποιότητα του λέγω. Αυτή η ιστορική εξέλιξη του ρήματος, τόσο φανερό για τον συγγραφέα, αντιτίθεται στην ερμηνεία του Heidegger ο οποίος υποστηρίζει ότι το λέγω σήμαινε ανέκαθεν Sagen (say, dire): αρνείται έτσι την ιστορία του λέγω αποδίδοντάς του διαχρονική οντότητα και οντολογική αξία και εξισώνοντας τη Γλώσσα και το Είναι. Ο ίδιος ο Heidegger όμως δεν δίνει απάντηση στο πως το ίδιο το σημαίνον το λέγω έφτασε να σημαίνει ή να δείχνει 2 διαφορετικά πράγματα: legen (απλώνω, τοποθετώ) και sagen εκφράζω, ομιλώ). Έτσι για τον Heidegger το λέγω δεν «έφτασε» να σημαίνει το ένα ή το άλλο αλλά απλώς συμβαίνει να δείχνει ό,τι ακριβώς δείχνει, μια